

ФІНАНСОВІ СКЛАДОВІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОВІДНИХ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ ЄВРОПИ

Сергій ВОЛІК, В'ячеслав МУЛИК

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. У статті проведено аналіз фінансових складових функціонування провідних футбольних клубів Європи. Визначено, що найбільш успішними у фінансовому відношенні є футбольні клуби Реал, Манчестер Юнайтед, Барселона. Найбільші фінансові доходи за сезон 2011/2012 рр. отримали клуби чемпіонату Англії, Німеччини, Іспанії, Італії та Франції. Визначено, що основними джерелами бюджету футбольних клубів Європи є продаж прав на телетрансляцію; реалізація квитків та абонементів на матчі; реклама, комерційні й інші види доходів (продаж гравців, надання приміщень в оренду та ін.); інші види доходів (спонсорські внески, продаж атрибутики клубу та ін.)

Ключові слова: фінансові складові, функціонування, футбольні клуби, бюджет, дохід.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень. Згідно з останнім фінансовим звітом УЄФА, опублікованому в кінці січня, 57% з 665 клубів вищих дивізіонів Європи є збитковими. У 2010-му вони пішли в мінус на рекордні 1,64 млрд євро. Збитки ростуть кожен рік, незалежно від команд та їх спортивної успішності. Серед 20 клубів найбільш збитковими є 7 команд з англійського чемпіонату [4]. УЄФА визнає, що ці цифри є тривожними, адже через рік відбудеться одна з найбільш значущих змін в історії футболу – буде введений так званий фінансовий фейр-плей, який зобов'яже клуби витратити не більше, ніж вони заробляють [5].

За останні роки відвідуваність матчів європейських чемпіонатів досягла рекордної позначки (104 млн глядачів на рік) і продовжує утримуватися на цьому рівні, телевізійна аудиторія теж збільшується, а через це зростають у ціні права на телетрансляції. У результаті за останні п'ять років у 49 з 53 національних чемпіонатів доходи футбольних клубів збільшувалися швидше за ВВП своїх країн.

Якщо 2008 року незбитковими були 15 із 30 найбільших дивізіонів Європи, а 2010 року їх тільки чотири. У цілому, витративши за 2011/2012 сезон на 13% більше заробленого, футбольне співтовариство встановило ще один рекорд 14,4 млрд євро витрат. Чисті збитки порівняно з попереднім роком зросли на 36% [7].

Головна проблема згідно, з дослідженнями УЄФА, витрати на трансфери гравців і особливо зарплату персоналу. Однак ця стаття бюджету клубів збільшилася на 14% і становить тепер дві третини всіх витрат.

Наслідками цього стали заборгованості по зарплатах, страйки гравців, закриття власниками клубів [1].

2009 року УЄФА планувало прийняти революційне рішення – ввести фінансовий фейр-плей. Починаючи з сезону 2013–2014 рр., клуби з бюджетом понад 5 млн євро зобов'язані витратити не більше, ніж заробляють. Водночас УЄФА допускає перевищення витрат максимум на 5 млн. євро. Клуби з дефіцитом до 45 млн євро потрапляють в «помаранчеву» зону ризику і опиняються під жорстким контролем. Їм доведеться представити максимально детальну фінансову звітність і стратегічний план виходу із ситуації. А команди, що перевищили позначку «мінус 45», потрапляють у «червону» зону, до них планується застосовувати санкції заборона на купівлю гравців і позбавлення ліцензії [7].

Зв'язок роботи з важливими науковими завданнями. Роботу виконано згідно з ініціативною темою кафедри футболу та хокею Харківської державної академії фізичної культури «Оптимізація навчально-тренувального процесу футболістів різної кваліфікації» на 2011–2015 рр.

Мета роботи – вивчити фінансові складові провідних футбольних клубів Європи.

Методи досліджень: теоретичний аналіз і узагальнення спеціальної літератури, WEB сайтів, порівняння і зіставлення.

Результати дослідження. Проведений аналіз фінансових доходів показників футбольних клубів Європи (сезон 2011/2012) свідчить, що серед лідерів є клуби чемпіонату Англії (2,97 млрд євро), Німеччини (1,85 млрд євро), Іспанії (1,73 млрд євро), Італії (1,6 млрд євро) та Франції (1,11 млрд євро).

Результати дослідження трансферної діяльності європейських клубів показали, що клуби серії А витратили на трансфери більше, ніж Бундесліга і Ліга 1.

Перше місце утримує англійська Прем'єр-ліга, клуби якої сумарно витратили на трансфери 313,1 млн євро. Показник команд серії А становить 281,3 млн євро. Водночас клуби чемпіонату Іспанії менш «активні», ніж рік тому.

«Forbes» назвав найдорожчі футбольні клуби світу, серед яких Мадридський «Реал» став найдорожчим, команда обійшла за цим показником «Манчестер Юнайтед» [2] (табл.1).

Таблиця 1

Десятка найбагатших футбольних клубів світу

Місце	Команда	Фінанси
1	«Реал»	2 млрд 532 млн євро
2	«Манчестер Юнайтед»	2 млрд 429 млн євро
3	«Барселона»	1 млрд 995 млн євро
4	«Арсенал»	1 млрд 17 млн євро
5	«Баварія»	1 млрд 5 млн євро
6	«Мілан»	725 млн євро
7	«Челсі»	691 млн євро
8	«Ювентус»	533 млн євро
9	«Манчестер Сіті»	529 млн євро
10	«Ліверпуль»	500 млн євро

За результатами аналізу консалтингової компанії Deloitte фінансових звітів клубів найсильніших європейських футбольних чемпіонатів, найбільш прибутковим із них залишилася німецька Бундесліга. Навіть незважаючи на те, що сумарний борг в Англії знизився.

За сезон 2009/2010 рр. сумарний борг клубів англійської Прем'єр-ліги зменшився на 20% – до 2,6 мільярдів фунтів. Перехід "Ліверпуля" до нових власників повинен ще більше знизити цю суму за результатами минулого сезону, однак поки фінансові звіти за цей період недоступні для дослідження.

Чистий прибуток німецьких клубів за сезон 2009–2010 становив 138 млн євро (201 млн доларів) при доходах у 1,7 млрд євро (2,5 млрд доларів). У Прем'єр-лізі чистий прибуток дорівнював 83 млн фунтів (136 млн доларів).

Іспанська, італійська і французька ліги виявилися збитковими.

Інший висновок, до якого дійшли аналітики, – зарплати гравців збільшуються швидше, ніж доходи клубів.

За сезон сумарні доходи двадцяти найсильніших англійських клубів збільшилися на 2% – до 2,03 млрд фунтів (3,3 млрд доларів).

За це й же період зарплати гравців збільшилися на 5% – до 1,4 млрд фунтів (2,3 млрд доларів). Це означає, що 68% доходів футбольних клубів йдуть на зарплати гравцям.

У цілому доходи клубів п'яти найсильніших європейських ліг збільшилися на 5%, тоді як зарплати футболістів – на 8%.

Ця тенденція підтверджує доцільність введення Європейським футбольним союзом жорстких фінансових правил - так званого фінансового фейр-плей. Згідно з інформацією консалтингової компанії Deloitte, сукупні доходи клубів англійської Прем'єр-ліги досягли рекордної суми 2,36 млрд фунтів (3,65 млрд доларів США) за сезон 2011/2012 рр.

Фахівці компанії, які спеціалізуються на футбольних фінансах, спрогнозували, що за сезон 2013/2014 років заробітки клубів Прем'єр-ліги зростуть ще на 25% – або на 600 млн фунтів.

Консалтингова компанія Deloitte зазначає, що завдяки продажу прав на телетрансляцію матчів прибутки англійських футбольних клубів уперше в історії перевищать 3 млрд фунтів

(4,6 млрд доларів). Якщо говорити не тільки про Прем'єр-лігу, а й про англійські клуби в цілому, то доходи провідних 92 клубів уперше перевищили 3 млрд фунтів за сезон 2011/2012 рр.

Однак стурбованість фінансових консалтингових організацій викликають витрати на зарплату футболістів. Збільшення на 75% клубних доходів у Прем'єр-лізі в 2011/2012 роках витратили на зарплати, які зросли на 64 млн фунтів стерлінгів [6].

Провідні позиції у функціонуванні має футбольний клуб «Арсенал» (Англія), прибуток якого за сезон 2011/2012 рр. становив 55 млн доларів. Він мав один з найкращих у світі прибуток від продажу квитків на матчі на домашній арені «Emirates Stadium» (стадіон вміщує 60400 глядачів) [7].

Згідно з «Forbes», 3 місце займає Barcelona, вартість якої оцінюється 2,6 млрд доларів. За останні три сезони виручка клубу виросла на 19%, до позначки 613 млн доларів у 2011–2012 роках. За право екіпірувати футболістів Barcelona американський гігант спортивної індустрії «Nike» щорічно платить 38 млн доларів. Авіакомпанія «Qatar Airways» до сезону 2015–2016 років сплачуватиме по 45 млн доларів на рік за розміщення свого бренду на футболках каталонців.

Щодо команд Прем'єр-ліги Англії, то сумарний збиток перевищує 400 млн фунтів, борги – 2,6 млрд фунтів, але іноземних інвесторів із кожним роком стає тільки більше [7].

Іноземні власники в англійських команд з'явилися ще в 1990 р., а кількість їх збільшилася з середини 2000 р. Упродовж останніх п'яти сезонів іноземні інвестори контролювали 10 з 20 клубів Прем'єр-ліги. Так, іноземні інвестори володіють командою «Southampton» (родина швейцарського підприємця Маркуса Лібхерр), контрольний пакет «Reading» – Антону Зінгаревичу. Таким чином, іноземці тепер контролюють більше ніж половину клубів Прем'єр-ліги – 11 з 20.

Бізнесмени з США володіють 5 клубами: «Manchester United», "Arsenal, Liverpool та ін. Наступна за чисельністю група серед інвесторів – громадяни Росії: це господарі Chelsea, Reading, Arsenal.

Почавши виступати у Прем'єр-лізі в минулому або цього року клуби можуть розраховувати як мінімум на подвоєння виручки. Це зростання забезпечать надходження від продажу прав на телетрансляції: англійська Прем'єр-ліга розподіляє гроші між клубами таким чином, що аутсайдер може розраховувати на суму близько 40 млн фунтів (лідер чемпіонату – близько 60 млн фунтів).

Слід зазначити, що за останні кілька сезонів в Англії сформувалася «велика шістка» клубів: виручка кожного перевищує 150 млн фунтів, що як мінімум у 1,5 разу більше, ніж у інших команд. Між цими клубами і рештою фінансова прірва: їх відрізняють величезні доходи від продажу квитків і абонементів (у 2 рази і більше, єдиний виняток – Manchester City), а також висока комерційна виручка від спонсорів та атрибутики (у 2 рази і більше). До елітної групи належать три клуби з Лондона (Arsenal, Chelsea і Tottenham), два – з Манчестера (City і United) і Liverpool. П'ять команд із «великої шістки» належать іноземним власникам, тільки Tottenham залишається «суто британським».

Найбільша стаття витрат будь-якого футбольного клубу – зарплата і бонуси для гравців. У фінансовій звітності англійських команд подано витрати на весь персонал (зарплати, пенсійні відрахування та соціальні податки). Найбільшими платіжними є Chelsea (191 млн фунтів) і Manchester City (174 млн фунтів), Manchester United (153 млн фунтів), Liverpool (129 млн фунтів) і Arsenal (124 млн фунтів). З клубів «великої шістки» тільки Manchester United і Arsenal можуть похвалитися фінансовою дисципліною – витрати на персонал не перевищують 50% виручки. У Manchester City сума перевищує 100%, тобто команда тільки на одні зарплати витрачає більше, ніж заробляє.

Зрозуміло, якщо витрати перевищують доходи, то клуб стає збитковим, борг, який мав Manchester City – майже 200 млн фунтів, Chelsea – близько 80 млн фунтів. Усього ж у Прем'єр-лізі 14 збиткових клубів, ще 6 – закінчили 2010–2011 рр. фінансовий рік з плюсом. Сумарний збиток клубів ліги перевищує 400 млн фунтів.

Прибуток у Arsenal і Manchester United – близько 13 млн фунтів, бо витрачають на обслуговування боргів по кілька десятків мільйонів фунтів на рік. У Arsenal заборгованість

утворилася після будівництва нового стадіону, у Manchester United – через те, що власники «повісили» кредити, взяті на покупку команди, на сам клуб. При цьому обидва клуби не мають ніякої фінансової підтримки від своїх власників.

Більшість інших команд допомогу з боку власників отримують останніми. Однак, найбільші одержувачі – Manchester City і Chelsea – мають різну підтримку: господар клубу з «Манчестера» – Шейх Мансур «вклав» гроші в капітал, купивши нову емісію акцій на 184 млн фунтів, а Роман Абрамович виписав черговий безвідсотковий кредит на 79 млн фунтів.

Як було зазначено сукупна заборгованість клубів Прем'єр-ліги становить близько 2,6 млрд фунтів, а на команду Романа Абрамовича припадає майже її третина (819 млн фунтів). Водночас значна частина боргу (близько 1,6 млрд фунтів) припадає на безпроцентні кредити власників. Тобто важко уявити, що власники почнуть вимагати від клубів свої гроші. А команди з «ринковими боргами», такі як Arsenal і Manchester United, мають 150-мільйонні накопичення. Якщо розрахувати чистий борг по лізі, скоригований на кредити власників і грошові кошти, то його обсяг не перевищує 700 млн фунтів.

Одним з найбільш успішних клубів Іспанії є Barcelona, яка очікує отримати за сезон 2013/2014 рр. виручку в розмірі 509 млн євро. Минулого року цей показник становив 491 млн євро. Варто відзначити, що клуб зміг заробити на 20 млн євро більше, ніж планував. Додаткові доходи було отримано від нових спонсорських контрактів, а також від трансферу півзахисника Тіаго Алькантара в мюнхенський Bayern.

За прогнозами керівництва, профіцит бюджету Barcelona в новому сезоні становитиме 36 млн євро, проте прогнозів по прибутку офіційно не представлено.

Серед основних статей доходів клубу, окрім продажу квитків, значаться продаж телевізійних прав на трансляцію ігор, продаж футболок та іншої атрибутики. Крім того, у Barcelona ще 8 офіційних і 9 регіональних партнерів. Усі вони надали клубу 187 млн євро за сезон 2011/2012 років.

Аналіз футболу Іспанії показав, що 2011 року молодіжна збірна (до 21 року) і юнацька команда (до 19 років) стали чемпіонами Європи. Крім того, за останні три сезони іспанські клуби по 2 рази вигравали Міжконтинентальний кубок, Суперкубок Європи, Лігу Європи й один раз Лігу чемпіонів УЄФА. Іспанські команди ще жодного разу не пропустили півфінали єврокубків. У нинішньому попередньому розіграші Ліги УЄФА з чотирьох півфіналістів три клуби були іспанськими.

За перемогу на Євро-2012 збірна Іспанії отримала від УЄФА 23 млн євро призових.

Висновки:

1. Основними джерелами бюджетів футбольних клубів Європи є продаж прав на теле-трансляцію – 31–32%; продаж білетів та абонементів на матчі – 20–21%; реклама, комерційні та інші види доходів – 23–24%; продаж гравців, надання в оренду приміщень та ін. – 17–18%, інші – 5–9%.

2. За даними Forbes? найбільш фінансово успішними є клуби «Реал» (2 млрд 532 млн євро); «Манчестер Юнайтед» (2 млрд 429 млн євро); «Барселона» (1 млрд 995 млн євро), чому сприяє вартість гравців, відвідування матчів глядачами, права на трансляцію та ін.

3. Найбільші фінансові доходи за сезон 2011/2012 рр. отримали клуби чемпіонату Англії (2,97 млрд євро), Німеччини (1,85 млрд євро), Іспанії (1,73 млрд євро), Італії (1,6 млрд євро) та Франції (1,11 млрд євро).

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на проведення порівняльного аналізу функціонування провідних клубів Європи й України, на визначення шляхів удосконалення фінансової діяльності вітчизняних професійних футбольних клубів.

Список літератури

1. Лисенчук С. Г. Маркетинг у професійному футболі : автореф. дис... канд. наук. фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт» / С. Г. Лисенчук. – К., 2002. – 14 с.

2. <http://focus.ua/sport/267557>

3. <http://korrespondent.net/sport/football/1369591-korrespondent-krasnyj-terror-ispaniya-soz-dala-odnu-iz-silnejshih-komand-v-ictorii-fotbola>
4. <http://korrespondent.net/sport/football/1385262-kluby-serii-a-potratili-na-transfery-bolshechem-primery-bundesligi-i-ligi-1>
5. <http://ua.tribuna.com/football/1010051514.html>
6. http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2013/06/130606_ru_s_premier_league_revenues.shtml
7. <http://www.forbes.ru/forbeslife-photogallery/sport/237958-samye-dorogie-futbolnye-kluby-mira-reiting-forbes/photo>

ФИНАНСОВЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ВЕДУЩИХ ФУТБОЛЬНЫХ КЛУБОВ ЕВРОПЫ

Сергей ВОЛИК, Вячеслав МУЛИК

Харьковская государственная академия физической культуры

Аннотация. В статье проведен анализ финансовых составляющих функционирования ведущих футбольных клубов Европы. Определено, что наиболее успешными в финансовом отношении являются футбольные клубы «Реал», «Манчестер Юнайтед», «Барселона». Крупнейшие финансовые доходы за сезон 2011/2012 получили клубы чемпионата Англии, Германии, Испании, Италии и Франции. Определено, что основными источниками бюджетов футбольных клубов Европы являются продажа прав на телетрансляцию; продажа билетов на матчи (приобретение билетов и абонементов); реклама, коммерческие и другие виды доходов (продажа игроков, предоставление помещений в аренду и др.); другие виды доходов (спонсорские взносы, продажа атрибутики клуба и др.).

Ключевые слова: финансовые составляющие, функционирование, футбольные клубы, источник, бюджет, доход.

FINANCIAL COMPONENTS OF LEADING EUROPEAN FOOTBALL CLUBS FUNCTIONING

Serhiy VOLIK, Vyacheslav MULYK

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Abstract. The article analyzes the financial components of leading European football clubs functioning. The most successful financially have been defined the football clubs: Real, Manchester United and Barcelona. The largest financial income during the season of 2011/2012 was gained by the championship clubs of England, Germany, Spain, Italy and France. It has been defined that the main budget sources of European football clubs are: sale of rights to a TV broadcast; sale of tickets for matches; advertizing, commercial and other types of income (sale of players, granting rooms in rent, etc.); other types of income (sponsor's contributions, sale of club attributes, etc.).

Key words: financial components, functioning, football clubs, source, budget, income.